

NOWY DYREKTOR ŻIH-U Od października 2011 funkcję dyrektora Żydowskiego Instytutu Historycznego sprawuje profesor Paweł Śpiewak. Prof. Śpiewak jest socjologiem, specjalizuje się w historii idei i socjologii teoretycznej. Wydał szereg książek z tych dziedzin. Regularnie publikuje także komentarze do Tory w „Tygodniku Powszechnym”, a do czerwca 2011 roku prowadził cykl „Ogród Księgi” w Laboratorium Dramatu, w ramach którego wybitni polscy aktorzy czytali na scenie wybrane fragmenty Starego Testamentu w różnych przekładach. Czytaniom towarzyszyły dyskusje z udziałem zaproszonych ekspertów, znawców Biblii, religioznawców, teologów, filozofów, pisarzy oraz publiczności.

Laureatem tegorocznej **NAGRODY IM. JANA KARSKIEGO I POLI NIREŃSKIEJ ZOSTAŁ PROF. MARCIN WODZIŃSKI**. Nagroda przyznawana jest dorocznie autorom publikacji przedstawiających wkład Żydów polskich w kulturę polską. Profesor Wodziński wykłada na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie sprawuje jednocześnie funkcję kierownika Zakładu Studiów Żydowskich w Instytucie Filologii Polskiej. Zajmuje się historią społeczną Żydów w Polsce XIX wieku, historią regionalną Żydów na Śląsku oraz żydowską sztuką nagrobną. Opublikował między innymi *Oświecenie żydowskie w Królestwie Polskim wobec chasydyzmu: dzieje pewnej idei* (2003), *Władze Królestwa Polskiego wobec chasydyzmu. Z dziejów stosunków politycznych* (2008). Jest też redaktorem publikowanej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego serii „Bibliotheca Judaica”. Laureatowi serdecznie gratulujemy i zachęcamy do dalszego wspierania świetnie rozwijających się we Wrocławiu inicjatyw jidyszystycznych.

NOWE FILMY

„**To moje Żydy**” – powiedziało do sąsiadów Leopold Socha, kiedy po zakończeniu wojny ukrywani przez niego Żydzi wyszli z kanału. Dziwnie brzmi w naszych uszach ta deklaracja, wypowiedziana przez bohatera nowego filmu Agnieszki Holland, który właśnie wszedł na ekrany, lecz jej sens może stać się jaśniejszy po obejrzeniu filmu. *W ciemności* to opowieść o Polaku, który w czasie drugiej wojny światowej ukrywa grupę kilkunastu uciekinierów z getta lwowskiego. Początkowo za pieniądze i nie darząc zabranych ludzi żadnym przyjaznym uczuciem... Film przedstawia skomplikowane stosunki polsko-żydowskie w okresie okupacji. *W ciemności* to koprodukcja polsko-niemiecko-kanadyjska, autorką zdjęć jest Jolanta Dylewska. Film został polskim kandydatem do Oscara w kategorii filmów nieanglojęzycznych.

„**Nie mówić i zapomnieć, czy rozliczyć się, grzebiąc w ranach?**” – pyta producent filmu *Pokłosie*. Już niedługo zobaczymy kolejne próby konfrontacji z tym, co stało się w Jedwabnem (i o czym zapominać nie wolno, nie tylko tam). Krzysztof Krauze i Joanna Kos-Krauze przygotowują scenariusz filmu o pogromie. Historia tego, co wydarzyło się w tej małej miejscowości, opowiedziana zostanie ustami różnych ludzi, również sprawców. Tymczasem Władysław Pasikowski rozpoczął zdjęcia do filmu fabularnego mówiącego o pogromach Żydów w regionie łomżyńskim i na zachodniej Białostocczyźnie, do których doszło latem 1941 roku. Akcja filmu nie jest jednak próbą rekonstrukcji historycznej, a spojrzeniem na dzisiejszy stosunek do ówczesnych wydarzeń. Scenariusz filmu zatytułowanego *Pokłosie* powstał po ukazaniu się *Sąsiadów* i sześć lat czekał na dofinansowanie z Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej. Film powstaje w koprodukcji polsko-rosyjsko-słowackiej. Zdjęcia realizowane są na Mazowszu. W filmie zagrają wybitni aktorzy, tacy jak Maciej Stuhr i Zbigniew Zamachowski.

DLA CIEKAWYCH ŚWIATA

W Izraelu otwarto portal społecznościowy **FACEGLAT**. Jego założyciel, dwudziestopięcioletni mieszkaniec Kfar Chabad, Yaakov Swisa, postanowił odpowiedzieć na potrzeby ortodoksyjnych Żydów, którzy chcieliby mieć dostęp do podobnego portalu, który nie będzie jednak godził w ich poglądy. *FaceGlat*, nazywany „koszernym Facebookiem”, już przy zapisie dzieli użytkowników na kobiety i mężczyzn. Portal nie pozwala na kontakty z osobami przeciwnej płci, jak również na umieszczanie „nieprzystojnych” zdjęć ani reklam (to ostatnie moim skromnym zdaniem można byłoby wprowadzić też do regulaminu Facebooka). Specjalny filtr umożliwia użytkownikom blokowanie określonych słów w komentarzach. Yaakov Swisa rozważał ponoć umożliwienie małżonkom zapraszanie się nawzajem do grona znajomych, ale ostatecznie uznał, że mogą spotkać się w domu.

Nie każdy wie, że posiadająca wiele przydatnych badaczom dziejów Żydów z Europy Wschodniej informacja *YIVO Encyclopedia for Jews in Eastern Europe* jest już od dłuższego czasu w całości dostępna w Internecie. Wydana w 2008 roku dwutomowa publikacja jest jednym z najbardziej wyczerpujących opracowań encyklopedycznych dotyczących historii i kultury Żydów wschodnich. Zainteresowani na stronie <http://www.yivoencyclopedia.org/> znajdą nie tylko encyklopedyczne informacje o ludziach, miejscach, organizacjach czy wydarzeniach, lecz również wiele map, kolorowych fotografii oraz filmów wideo.

22 października 2011 roku w zabytkowym, pofabrycznym „Domu Prasy” przy ulicy Marszałkowskiej 3/5 odbędzie się „pierwsza w Warszawie impreza o profilu varsavianistycznym” – „Okno na Warszawę”. Celem, który stawiają sobie organizatorzy, jest pokazanie najciekawszych warszawskich zjawisk z przestrzeni kultury i sztuki. Będzie więc można oglądać fotografie, warszawskie blogi, *varsaviana*, komiksy, posłuchać muzyki, spotkać się z kolekcjonerami, rzemieślnikami i grafficiarzami, a poza tym oczywiście spróbować warszawskich ciast i napić się dobrej kawy. Wśród przedstawianych inicjatyw zaprezentowane zostanie także Centrum Kultury Jidysz Fundacji Shalom. Pełny program „Okna” na stronie www.oknonawarszawe.pl

W dniach 17–19 listopada w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie odbędzie się międzynarodowa konferencja *Women and Holocaust: New Perspectives and Challenges*. Organizatorką imprezy jest Fundacja Gender Center, a sponsorem Visegrad Fund. „Cwiszn” objęło patronat medialny nad imprezą.

Organizatorki, zwracając uwagę na fakt, że badania nad Zagładą do niedawna ignorowały płęć jako kategorię analityczną, piszą: „Pionierskie prace uczonych, takich jak Ringelheim, Goldenberg, Weitzman i Ofer otworzyły te przestrzenie badawcze, umożliwiając głębsze zrozumienie mechanizmów rządzących Zagładą”. Konferencja *Women and Holocaust* ma na celu podsumowanie dotychczasowych osiągnięć w dziedzinie badań nad płcią w kontekście Holokaustu oraz, dzięki spotkaniu badaczy z całego świata zajmujących się tym pionierskim zadaniem, umożliwi sformułowanie nowych pytań badawczych.

Ujęcia badawcze wykorzystujące perspektywę płci kulturowej wywierają coraz większy wpływ na prowadzone obecnie badania nad Zagładą. Właśnie związane z tym wyzwania metodologiczne oraz konsekwencje płynące z włączenia płci kulturowej do badań nad Zagładą będą głównym tematem organizowanej przez wydział Gender Studies IBL PAN trzydniowej konferencji naukowej. Konferencja podzielona będzie na sześć bloków tematycznych: (1) pamięć i trauma, (2) ocaleni i ocalający, (3) przemoc seksualna w trakcie Zagłady, (4) wizualne i literackie przedstawienia Zagłady, (5) biografie i autobiografie oraz (6) strategie przetrwania Zagłady. Pierwszego dnia konferencji odbędzie się wykład pionierek badań genderowych nad Zagładą, autorkę książki *Kobiety podczas Holokaustu* (1998) – profesor Leonor Weitzman i profesor Dalii Ofer. Drugiego dnia natomiast zostanie zaprezentowana książka Rochelle Seidel i Sonji Hegdepeth *Przemoc seksualna wobec kobiet żydowskich podczas Holokaustu* (2010). Do udziału w konferencji zaproszeni zostali specjaliści z Czech, Izraela, Litwy, Polski, Rumunii, Węgier, Słowacji, Szwajcarii, USA, Niemiec i Kanady, reprezentujący różne dyscypliny akademickie: historycy, filozofowie, historycy sztuki, kulturoznawcy czy literaturoznawcy. Wśród prelegentek znajdziemy też między innymi: Bożenę Keff, Bożenę Karwowską, Pninę Rosenberg, Ewę Toniał, Hannę Klinger, Aleksandrę Ubertowską i wiele innych. Pełny program konferencji dostępny na s. 115. tego numeru „Cwiszn” oraz na stronie internetowej: <http://www.womenandholocaust.eu/>. Wykłady będą prowadzone w języku polskim i angielskim z tłumaczeniem symultanicznym. W następnym numerze „Cwiszn” opublikujemy obszerną relację z konferencji i wywiad z autorkami pracy *Przemoc seksualna wobec kobiet żydowskich podczas Holokaustu*.

ODESZLI

22 sierpnia zmarła **DR RUTA SAKOWSKA** – historyczka, badaczka dziejów getta warszawskiego, edytorka i tłumaczka tekstów z Archiwum Ringelbluma, laureatka nagrody im. Jana Karskiego i Poli Nireńskiej za rok 1997. Urodziła się w 1922 roku w Wilnie jako córka Mejera Pupsa, dziennikarza prasy żydowskiej i Pauliny z Sakowów, pracownicy biblioteki białoruskiej. Po ukończeniu gimnazjum w Wilnie uczyła się w Warszawie i Pińsku; wojnę przeżyła na terenie ZSRR. W 1958 roku powróciła do Polski, gdzie od razu rozpoczęła pracę w Żydowskim Instytucie Historycznym w Warszawie. 26 sierpnia, po uroczystym pożegnaniu w Synagodze Nożyków Ruta Sakowska została pochowana na Cmentarzu Komunalnym Północnym w Warszawie.

W sierpniu zmarł **DR MENDEL PIEKARZ**, badacz dziejów Zagłady oraz chasydyzmu. Urodził się w 1922 roku w Pułtusk, skąd uciekł do Związku Radzieckiego, a następnie do Izraela. Ukończył studia na Uniwersytecie Hebrajskim w Jerozolimie i podjął pracę w Yad Vashem. Był autorem licznych artykułów oraz obszernych prac dotyczących chasydyzmu i jego spuścizny, w tym *Chasidut Polin. Megamot raajonijot bejn sztej ha-milchamot u-wigzerot ta”sz–tasza”h („Ha-szoa”)* [Studia nad chasydyzmem polskim okresu międzywojennego i czasów Zagłady, 1997].